

VARASTOKIRJASTO

TOIMINTA- JA TALOUSSUUNNITELMA 2015 – 2018

Sisällysluettelo

1. Perustehtävä ja tavoite
2. Ympäristö- ja käyttäjäanalyysi
 - 2.1. Hallinnolliset muutokset
 - 2.2. Digitalisoituminen
3. Keskeisimmät toimenpiteet tuloskautena
 - 3.1. Toiminnallinen tuloksellisuus tulostavoitteittain
 - 3.1.1. Aineiston vastaanotto
 - 3.1.2. Aineiston käsittely
 - 3.1.3. Aineiston käyttöön asettaminen (kaukopalvelu)
 - 3.2. Kehittämishankkeet
4. Investoinnit
5. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma
6. Henkisten voimavarojen hallinta

liite

Talous 2013 - 2018

1. Perustehtävä ja tavoite

Tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävän aineiston säilyttämistä ja käyttöön asettamista varten on vuonna 1989 perustettu opetusministeriön alainen Varastokirjasto. Varastokirjaston tehtävänä on ottaa vastaan ja säilyttää tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävää aineistoa ja asettaa se tarvitsijoiden käyttöön. (Laki Varastokirjastosta n:o 1078/1988 ja asetus n:o 12/1989, uudistettu n:o 94/1992).

Vuonna 2013 käytyjen tulosneuvottelujen mukaan tarkistetut tulostavoitteet kaudelle 2013 – 2016 ovat seuraavat:

Toiminnalliset tavoitteet:

Aineiston vastaanotto, käsittely ja säilyttäminen

Varastokirjasto ottaa vastaan voimavarojensa puitteissa kirjastoista siirrettävää aineistoa ja käsittelee sen tehokkaasti sekä kiinnittää huomiota kirjastoille annettavaan ohjeistukseen koskien Varastokirjastoon toimitettavaa aineistoa.

Vuodelle 2014 sovittiin lisäksi seuraavaa: Varastokirjasto tehostaa toimintaansa tavoitteena käsittelyrästien loppuminen viimeistään vuoden 2014 aikana.

Aineiston käyttö

Tilaukset toimitetaan viivytyksettä. Kirjasto kehittää elektronisia aineistonvälityspalveluita ja osallistuu alan kehittämishankkeisiin.

Varastokirjasto osallistuu kansallisen kirjastoverkon suunnittelu- ja kehittämistyöhön ja varautuu toimintaympäristön muutoksiin.

Kehittämishankkeet tulossopimuksessa kaudelle 2013-2016 ja vuotta 2014 koskeissa tulosneuvotteluissa:

- (1) Varastokirjasto osallistuu kirjastosektoreiden hankkeeseen uudesta kirjastojärjestelmästä (UKJ). Tavoitteena on järjestelmä, joka mahdollistaa aineistoa lähettävien kirjastojen osallistumisen Varastokirjaston aineistonkäsittelyyn.
- (2) Kokoelmapolitiikkansa selkiyttämiseksi ja rästien purkamiseksi Varastokirjasto on laatinut yhteistyössä kirjastosektoreiden kanssa täsmennetyn ohjeistuksen aineistojen vastaanottamista varten. Kokoelmiin sopimattoman aineiston ja kaksoiskappaleiden kerääntymisen lopettamiseksi Varastokirjasto on kehittänyt aineistoa lähettävien kirjastojen ja Varastokirjaston välisen palvelusopimusjärjestelmän, jossa on tarkennettu lähettävien kirjastojen vastuuta Varastokirjastoon toimitettavan aineiston arvioinnista. Varastokirjasto seuraa uudistetun vastaanottopolitiikan toteutumista sopimuskaudella ja selvittää, miten yhteistyötä voidaan kehittää ja tarvitaanko esimerkiksi jonkinlainen sanktiojärjestelmä sellaisissa tapauksissa, että lähetetty aineisto on selvästi ohjeiden vastaista.
- (3) Varastointiteknologiaselvitys. Tulosneuvotteluissa sovittiin, että Varastokirjasto selvittää mahdollisuuksia varastointiteknologian kehittämiseen. Tavoitteena on esimerkiksi ASRS-varastointi (Automated Search and Retrieval System), joka toisi uudenlaista toiminnallista tehokkuutta ja vähentäisi henkilötyötarvetta.

2. Ympäristö- ja käyttäjäanalyysi

2.1. Hallinnolliset muutokset

Kirjastoverkon muutokset jatkuvat edelleen. Yliopistouudistuksen jälkeen lähes kaikissa yliopistokirjastoissa kokoelmatiloja on vähennetty. Ammattikorkeakouluja on kehitetty suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Yliopisto- ja ammattikorkeakoulukirjastojen yhteistyö tiivistyy ja muodostuu yhteiskirjastoja. Rakennemuutoksen seurauksena kirjastot tulevat siirtämään painettuja aineistojaan Varastokirjastoon runsain määrin. Varastokirjaston tekemän aineistonsiirtoihin liittyvän kyselyn mukaan kirjastot ovat epävarmoja siirtomääristä.

Kuntien yhdistymiset, seutukirjastot ja kirjastojen alueelliset yhteisjärjestelmät lisäävät kokoelmien yhteiskäyttöä ja järkipäristävät varastointikäytäntöjä. Suunnitelmallinen kokoelmayhteistyö lisää Varastokirjaston roolia yleisten kirjastojen kokoelmatyössä. Kirjastot ovat osa kuntien peruspalvelua ja niiden käyttö pysyy korkealla tasolla.

Koko toiminnan aikana aineistoa ovat luovuttaneet kaikki yliopistokirjastot, 21 AMK-kirjastoa, kaikki maakuntakirjastot ja muista yleisistä kirjastoista lähes puolet sekä yli 300 muuta kirjastoa. Koko toiminnan aikana siirretystä aineistosta 85 % on peräisin yliopisto- ja muista tieteellisistä kirjastoista.

2.2. Digitalisoituminen

Elektroninen julkaisutarjonta lisääntyy, ja monilla tieteenaloilla se muodostaa tärkeimmän aineistoresurssin jo nyt. Toimintasuunnitelmakaudella digitaalinen kulttuuri vakiintuu kaikilla kirjastosektoreilla. Painettua aineistoa tarvitaan kuitenkin kaikissa kirjastoissa. Painetun aineiston kustantamisen määrä on jatkuvasti kasvanut.

Tietoverkkojen maailmassa syntyy uusia mahdollisuuksia varastokirjastojen ja muiden painettuja aineistoja säilyttävien instituutioiden yhteistyölle. Ympäri maapalloa on suuri määrä tieteellisesti arvokasta painettua aineistoa, jota tuskin koskaan digitoidaan. Vapaa pääsy tuohon rikkaaseen ja historialliseen tutkimuskokoelmaan kaikilla kielillä ja kaikista kulttuureista, on tärkeää. Kysymys ei ole paikallinen, ei edes kansallinen, vaan painetun aineiston käytettävissä pitämiseen tarvitaan globaalia koordinaatiota – kansainvälistä varastokirjastojen verkostoa. Varastokirjastojen yhteistyö saattaa avata uusia mahdollisuuksia moneen suuntaan.

Digitaalinen aineistojen välittäminen kirjastosta toiseen ja mahdollisuuksien mukaan suoraan loppukäyttäjälle on kansainvälisen varastokirjastoyhteistyön ytimessä. Kaukopalvelun kehittäminen ylipäättään on merkittävimpiä tulevaisuuden haasteita.

Vaikka kirjastojen kokoelmissa ja niiden käyttökulttuurissa tapahtuu muutoksia, on edelleen huolehdittava peruspalveluista kuten aineiston kuvailu ja asettaminen käyttöön. Muun muassa verkkoluettelot tuovat vanhankin aineiston helpommin esiin. Kirjastoaineisto muuttuu ja tulee uusia mediatyyppejä. Painetun aineiston aktiivinen käyttöikä lyhenee, mikä luo entistä suurempia paineita sen varastoinnille ja/tai poistoille. Aineistot ovat entistä lyhyemmän ajan paikallisessa käytössä ja ne siirretään entistä nopeammin Varastokirjastoon.

Vuonna 2014 kirjastoilla on ehkä käytössään uusi metatietovaranto, joka helpottanee metatiedon hyödyntämistä.

3. Keskeisimmät toimenpiteet tuloskauteina

3.1. Toiminnallinen tuloksellisuus tulostavoitteittain

Varastokirjaston kannalta olisi tärkeää kehittää kansallista ja paikallista kokoelmapolitiikkaa siten, että työnjako painetun aineiston suhteen saataisiin selkeämmäksi. Siis: mitä kannattaa pitää paikallisesti saatavilla, ja minkä aineiston osalta voi luottaa aineiston saatavuuteen Varastokirjastosta.

Osana kansallista kokoelmayhteistyön periaatteiden ja käytäntöjen kokonaisuutta Varastokirjasto on kehittänyt yhteistyössä kirjastosektoreiden kanssa uutta kokoelmapolitiikkaa. Palvelusopimus- ja kokoelmayhteyshenkilöjärjestelmällä pyritään uuden kokoelmapolitiikan jalkauttamiseen kirjastoissa.. Lähekkävillä kirjastoilla on jatkossa suurempi vastuu Varastokirjastoon toimitettavan aineiston evaluoinnista. Uusi kokoelmapolitiikka antaa myös Varastokirjastolle mahdollisuuden poistaa erittäin vähän käytettyä aineistoa.

3.1.1 Aineiston vastaanotto

Alla olevassa taulukossa näkyy vuosina 2011 - 2013 siirretyn aineiston määrä ja vastaava tilansäästö kirjastoissa:

Tilan vapauttaminen	2011	2012	2013
siirrettyä aineistoa (hm)	4 817	7 718	7 200
vaikuttavuus vuositaso (m ²)	1 112	1 782	1731
kumulatiivinen (m ²)	27 600	29 375	31 107

Kehittämishankkeella 2 toteutetaan vuonna 2014 se, että vuosina 2015 - 2018 aineistoa otetaan vastaan korkeintaan 5 000 hm hyllymetriä vuodessa, yhteensä noin 20 hyllykilometriä.

3.1.2. Aineiston käsittely

Varastokirjasto osallistuu aktiivisesti kansalliseen luettelointiyhteistyöhön ja soveltaa yhteisiä sopimuksia omaan toimintaympäristöönsä sopivalla tavalla. Kansainvälistä luettelointikehitystä seurataan, ja kaikki toimintaa mahdollisesti parantavat asiat punnitaan. Poimintaluetteloinnin osuus kasvaa, sillä muista kirjastoista siirrettävä aineisto sisältyy enenevässä määrin yhteisluetteloon.

Vuodesta 2006 Varastokirjastoon on kertynyt rästejä, joita on purettu erityisessä projektissa vuosina 2013 ja 2014. Ongelmana on kuitenkin se, että aineistoa saapuu jatkuvasti enemmän kuin vakinainen henkilöstö sitä ehtii käsitellä. Vakainainen henkilöstö käsittelee nykyresursseilla vajaan 5 hyllykilometriä aineistoa vuodessa.

Alla olevassa taulukossa näkyy vuosina 2011 - 2013 käsitellyn aineiston määrä:

Aineiston käsittely (hm)	2011	2012	2013 ennuste
Monografiat	1 706	1 630	2 500
Kausijulkaisut	2 085	3 062	3 400
Väitöskirjat	15	0	
Yhteensä	3 806	4 691	5 900

Vuonna 2013 aineistonkäsittelyn tehostuminen johtui osin erillisrahoituksella käynnistetyistä rästienpurkuprojekteista. Se jatkuu vielä vuonna 2014.

Vuosina 2015 – 2018 aineistoa varaudutaan käsittelemään 4 500 hyllymetriä vuodessa eli yhteensä noin 18 hyllykilometriä.

Vuoden 2018 lopussa aineistoa on käytettävänä noin 101 000 hm.

Aputaulukko: poistetaan

Hm	2013	2014	2015	2016	2017	2018
vastaanotettu	7200	6500	4500	4500	4500	4500
käsitelty	5500	6000	4500	4500	4500	4500
hyllyyn	4600	4600	4000	4000	4000	4000

Uudet tilat saadaan vuonna 2014. Uusi tila saneerataan kaksikerroksiseksi, johon sijoitetaan liukuhyllyjä. Ensivaiheessa yläkertaan hankitaan hyllyjä noin 14 hkm, jolloin alakerrassa voidaan säilyttää käsittelyä odottavaa aineistoa. Yläkerran tila täyttyy vuonna 2017, jolloin hankitaan hyllyjä alakertaan noin 7 hkm, jolloin puolet salista toimii välivarastona. Loput hyllyt hankitaan vuonna 2019, ja ne riittävät vuoteen 2021 asti.

3.1.3. Aineiston käyttöön antaminen: kaukopalvelu

Aineisto annetaan käyttöön nopeasti ja kustannustehokkaasti. Lainat ja jäljenteet toimitetaan saman päivän aikana kuin tilaus saapuu, kuitenkin 24 tunnin kuluessa. Digitaalista aineistonvälitystä lisätään mahdollisuuksien mukaan.

Aineiston toimittamisessa asiakkaille tutkitaan uusia logistisia ratkaisuja yhdessä asiakaskirjastojen kanssa. Palveluja tarjotaan molemmilla kotimaisilla kielillä sekä englanniksi.

Palvelutasoa ylläpidetään ja kehitetään henkilökunnan jatkuvalla koulutuksella ja osallistumisella kansallisiin kaukopalvelu- ja aineistojen yhteiskäyttöhankeisiin. Henkilökunnan jaksamista ja motivaatiota kehitetään panostamalla koulutukseen, viestintään ja työtehtävien jatkuvaan kehittämiseen.

Vuosina 2011 - 2013 tilausten määrä on seuraavan taulukon mukainen:

Kaukopalvelu	2011	2012	2013 arvio
Tilauksia	82 527	79 448	79 000

Varastokirjaston palvelutoiminnan tärkein vaikutus liittyy aineistojen yhteiskäytön edistämiseen. Varastokirjastokonsepti tukee ajatusta kansallisista yhteisistä kokoelmista ja kirjastojen luottamusta aineiston nopeaan ja maksuttomaan saatavuuteen.

Tekijänoikeuslain vaikutuksia palvelutoimintaan ja erityisesti artikkelikopioiden toimittamiseen seurataan.

3.2. Kehittämishankkeet

Kehittämishankkeet on esitelty luvussa 1.

4. Investoinnit

Tiloihin ja hyllyihin liittyvistä investoinneista vastaa Senaatti.

5. Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma

Varastokirjasto toteuttaa osaltaan hallitusohjelman vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelmaa vuosille 2012 – 2015. Varastokirjastolta vähennetään vähintään yhtä henkilötyövuotta vastaava määräraha. Tämä merkitsee rakenteiden, toimintatapojen ja prosessien kehittämistä sekä varautumista sopeuttamaan toimintansa väheneviin resursseihin.

Osana VATU-ohjelmaa on kehitetty kokoelmapolitiikkaa yhdessä kirjastojen kanssa aineiston vastaanottoon ja logistiikan kehittämiseen liittyen.

6. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

VATU-hankkeen inhimillisen pääoman kehittämistä on jatkettu kaikilla osa-alueilla Innostavan johtamisen ja esimiestyön pohjalta on järjestetty henkilöstön ja johtokunnan yhteisiä työpajoja ja näitä jatketaan. Osaamisen ja työkyvyn ylläpitämisen suhteen työtä jatketaan.

Henkilöstön keski-ikä on melko korkea. Tämä vaatii johdolta erityisiä toimenpiteitä henkilöstön työssä jaksamisen suhteen. Ikäjohtamista on sovellettu. Lisäksi parannetaan ergonomiaa, työnkulkua ja työtapoja.

Työtyytyväisyyttä on seurattu useita vuosia osana henkilöstötilinpäätöstä. Indeksi on pysynyt melko vakaana vuosia ja se oli vuonna 2012 3,62. Työhyvinvointia ja jaksamista edistetään yhdessä työterveyshuollon kanssa. Työilmapiiriä ja työssä viihtyvyyttä parannetaan mahdollisuuksien mukaan. Omaehtoista liikunta- ja kulttuuriharrastusta sekä henkilökunnan virkistystoimintaa tuetaan. Sairauspoissaolojen määrää pyritään vähentämään yhteistyössä työterveyshuollon kanssa.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
palkat	824	836	839	810	810	810
%	50,1 %	44,9 %	44,6 %	43,4 %	43,0 %	42,5 %
vuokrat	532	742	756	770	790	810
%	32,4 %	39,7 %	40,2 %	41,3 %	41,9 %	42,5 %
palvelujen osto	200	200	200	200	200	200
%	12,2 %	10,7 %	10,6 %	10,7 %	10,6 %	10,5 %
muut menot	88	88	85	85	85	85
%	5,4 %	4,7 %	4,5 %	4,6 %	4,5 %	4,5 %
muuta (kertarahoitus)	35*					
	100**	100**				
Yhteensä	1644	1866	1880	1865	1885	1905
TAE (+mahd.LTAE)	1621	1866				

* välivarasto ** rästit

2016 palkat: - 1 htv